

ADVIES

8 september 2011

Briefadvies betreffende het ontwerp van ministerieel besluit tot vaststelling van de rode lijst amfibieën en reptielen

2011 | 49

Mevrouw Joke Schauvliege
Vlaams minister van Leefmilieu, Natuur en
Cultuur
Koolstraat 35
1000 Brussel

Datum uw referentie onze referentie betreft	9 september 2011 K3A-U-11-1291 01/L14/2011/968 Briefadvies over het ontwerp van ministerieel besluit tot vaststelling van de rode lijst amfibieën en reptielen
--	--

Mevrouw de minister,

Op 6 juli 2011 ontving de Minaraad de adviesvraag over het ontwerp van ministerieel besluit (MB) tot vaststelling van de rode lijst amfibieën en reptielen. Deze adviesvraag wordt gesteld met verwijzing naar art. 51, §1 van het Decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu. Hierin staat dat de Vlaamse regering – en bij delegatie de bevoegde minister – maatregelen kan nemen van soortenbeleid na advies van de Minaraad.

De adviesvraag heeft betrekking op een ontwerp van MB dat één artikel telt met één bijlage, *i.e.* de rode lijst van amfibieën en reptielen. Er wordt geen specifieke adviestermijn vooropgesteld.

Op 24 juni 2010 heeft de Minaraad een advies uitgebracht over zes rode lijsten, namelijk die van hogere planten, vogels, dagvlinders, libellen, loopkevers en sprinkhanen en krekels¹. De opmerkingen en aanbevelingen uit dit advies worden getoetst aan de momenteel voorliggende rode lijst in het advies dat u hieronder kan terugvinden, en worden zo nodig herhaald om ze extra te benadrukken.

1. Situering en beschrijving

Het Soortenbesluit (art. 5, 2de lid) bepaalt dat rode lijsten door of onder coördinatie van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) worden opgemaakt, waarna de minister ze vaststelt. Rode lijsten worden per soortengroep opgesteld. De er in opgenomen soorten worden onder meer ingedeeld in de klassen "uitgestorven", "met uitsterven bedreigd", "bedreigd" en "kwetsbaar". Artikel 24 van het Soortenbesluit scheidt de mogelijkheid tot vaststelling van soortenbeschermingsmaatregelen of soortenbeschermingsprogramma's voor soorten die "beschermd" zijn (zoals gedefinieerd in art. 9 van het Soortenbesluit) én opgenomen zijn in rode lijsten binnen één van de vier hoger genoemde categorieën (hierna als "*kritische*" soorten bestempeld).

Het ontwerp MB dat momenteel voorligt, betreft de rode lijst van amfibieën en reptielen. Deze lijst dateert van 1996 en bevat in totaal 19 soorten, die als volgt over de verschillende categorieën verdeeld zijn: twee "uitgestorven in Vlaanderen", twee "met uitsterven bedreigd", twee "bedreigd", twee "kwetsbaar", zes "zeldzaam" en vijf "momenteel niet bedreigd". In totaal zouden dus acht soorten als "kritisch" beschouwd kunnen worden.

¹ Minaraad, 24 juni 2010, advies aangaande ontwerp van ministerieel besluit tot vaststelling van rode lijsten in uitvoering van art. 5 van het Soortenbesluit (2010|36)

2. Opmaak en validering

De Minaraad vindt het positief dat het proces van de opmaak en vaststelling van rode lijsten in uitvoering van het Soortenbesluit verdergezet wordt. Met de voorliggende lijst zou het totaal aantal vastgestelde rode lijsten dan op zeven komen.

In zijn advies van 2010 heeft de Minaraad opgemerkt dat uit het toen aangeleverde dossier niet duidelijk bleek hoe de opmaak en validering van de rode lijsten gebeurd is. De Minaraad heeft daarom gevraagd om in de toekomst per rode lijst een korte toelichting mee te geven over de aangewende methode en interpretatie van de categorisering (inclusief definiëring van sleutelwoorden). In het huidige adviesdossier wordt er gedeeltelijk aan deze vraag tegemoet gekomen. Het eerste deel van de bijlage bij het ontwerp MB geeft een bondige toelichting van de criteria die gebruikt zijn voor de opmaak en de validatie van de rode lijst. Verklarende definities van termen als bv. "zeldzaam" ontbreken echter nog.

Het blijft ook nog onduidelijk in welke mate er voldoende garantie bestaat voor een consequent gebruik en goede vastlegging van criteria in de komende decennia. Alleen om zwaarwichtige redenen en op een transparante wijze kunnen dergelijke criteria eventueel nog bijgesteld worden in de toekomst.

3. Afstemming met bijlage 1 van Soortenbesluit

In bijlage 1 van het Soortenbesluit zijn er zes reptielen en zestien amfibieën opgenomen. Ze genieten allen een wettelijke beschermingsstatus. Een vergelijking toont aan dat drie soorten niet voorkomen op de voorliggende rode lijst: Muurhagedis (*Podarcis muralis*), Meerkikker (*P. ridibundus*) en Poelkikker (*P. lessonae*). Omgekeerd komen alle rode lijstsoorten voor in bijlage 1. In de rode lijst wordt het groene kikker-complex wel als één taxon vermeld, nl. *Rana esculenta* synklepton met de status "momenteel niet bedreigd", terwijl in bijlage 1 enkel de Bastaardkikker opgenomen is onder de naam *Pelophylax* kl. *esculenta*.

Acht soorten uit bijlage 1 zijn "kritisch" volgens de rode lijst. Voor deze soorten zou dus, na vaststelling van de lijst, een actief beschermingsbeleid mogelijk worden, in de zin van art. 24 van het Soortenbesluit. Dit brengt met zich mee dat, voor de andere 14 beschermde soorten, die dus veeleer als niet-"kritisch" bestempeld zijn, er wettelijk gesproken niet "rechtstreeks" een actieve soortenbescherming uitgevoerd kan worden. Vier amfibieën van deze 14 zijn echter habitatrictlijnsoorten, waarvoor gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen opgesteld werden²: Heikikker (*Rana arvalis*, "zeldzaam" op rode lijst), Kamsalamander (*Triturus cristatus*, "zeldzaam"), Rugstreepad (*Bufo calamita*, "zeldzaam") en Poelkikker (*P. lessonae*, niet op rode lijst).

Het voorgaande duidt op een zekere mate van gebrek aan congruentie tussen bijlage 1 en de rode lijst, wat zijn weerslag kan hebben op de uitvoering van het (Europese) soortenbeschermingsbeleid in Vlaanderen. De Minaraad vraagt daarom om de twee lijsten beter op elkaar af te stemmen. Dit kan gebeuren bij de definitieve vaststelling of actualisatie van de rode lijst, ofwel bij een volgende evaluatie van het Soortenbesluit (zoals voorzien in art. 5 en 8 van dit besluit). In navolging van eerdere adviesverlening, vraagt de Minaraad om bij de afstemming ook altijd het auteursepitheton bij de wetenschappelijke naam toe te voegen om volledigheid en correctheid na te streven.

² Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van Gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen voor Europees te beschermen habitats en soorten, 23-07-2010

4. Nood aan actualisering

De voorliggende rode lijst dateert van 1996 en is dus meer dan tien jaar oud. De kans is reëel dat de lijst niet meer actueel is. Er kan verwacht worden dat de status van soorten zoals Rugstreeppad en Gladde slang op deze lijsten in het voorbije decennium gewijzigd is, wat implicaties kan hebben op het beleid (nood aan eventuele beschermingsmaatregelen). In de lijst wordt ook geen rekening gehouden met de soorten van het Groene kikker-complex; ze worden behandeld als één taxon, nl. *Rana esculenta* synklepton (cf. hoger). De Ringslang in Vlaanderen staat op de rode lijst vermeld als "uitgestorven". Momenteel komt de soort echter in Vlaanderen verspreid voor in drie van elkaar geïsoleerde populaties, weliswaar geïntroduceerd. Voor wat natuurlijke populaties betreft, beschouwt het INBO de soort feitelijk als uitgestorven³.

De Minaraad betreurt het gebruik van een verouderde versie van de rode lijst ten zeerste, want een geactualiseerde inhoud is zowel vanuit wetenschappelijk, beleidsmatig als maatschappelijk oogpunt (draagvlak) uiterst belangrijk. Artikel 5 van het Soortenbesluit bepaalt dat rode lijsten om de 10 jaar geëvalueerd moeten worden, maar een snellere actualisatie dringt zich op om een correcte bruikbaarheid na te streven. In de tussentijd moet de verouderde lijst dan in feite enkel als "voorlopig" beschouwd worden in afwachting van een *update*. De Minaraad heeft dit ook benadrukt in zijn advies van 2010.

De actualisatie van de rode lijsten moet gebaseerd zijn op een goed gestructureerd en gekaderd monitoringschema, dat bij voorkeur gekoppeld wordt aan reeds lopende monitoringsprogramma's. Hierbij is er ook nood aan een verdere professionalisering van de dataverwerking en -verwerking om voldoende actuele en gevalideerde data te genereren. Deze professionalisering moet uitgaan van een gedegen samenwerking tussen het INBO, het Agentschap voor Natuur en Bos en de diverse private partners en verenigingen in het veld die waarnemingen verrichten.

5. Belang prioriteiten

Naast de acht soorten op de voorliggende rode lijst, zijn er nog heel wat andere soorten die "kritisch" en wettelijk beschermd zijn⁴. Het zal heel wat middelen vergen om voor al deze soorten actieve beschermingsinitiatieven te nemen, zoals bepaald in art. 24 van het Soortenbesluit. Het opstellen van prioriteiten lijkt dus noodzakelijk te zijn. Het is aanbevelingswaardig om de wijze waarop deze prioriteitsstelling moet gebeuren zo snel mogelijk vast te leggen. De Minaraad beveelt in dit verband twee criteria aan waarop men zich kan richten: (1) aansluitend bij het proces tot vaststelling en implementatie van de instandhoudingsdoelstellingen, verdienen soorten die Europeesrechtelijk een dringende of belangrijke ingreep vereisen, de voorkeur; (2) soorten waarvan verwacht kan worden dat het herstel of de bescherming ervan een meerwaarde kan betekenen voor een reeks andere soorten of voor een soortengroep, verdienen eveneens een voorkeur.

6. Conclusie

De Minaraad erkent het belang van een snelle vaststelling van rode lijsten voor de goede uitvoering van het soortenbeleid, zeker met het oog op de implementatie van instandhoudingsdoelstellingen. De Minaraad betreurt echter dat dit ten koste gaat van

³ Zie http://www.inbo.be/content/page.asp?pid=FAU_AMF_VER_ringslang

⁴ Zie ook Minaraad, 24 juni 2010, advies aangaande ontwerp van ministerieel besluit tot vaststelling van Rode lijsten in uitvoering van art. 5 van het Soortenbesluit (2010|36)

de actuele inhoudelijke kwaliteit van de lijsten. Om deze reden spreekt de Minaraad zich *voorlopig ongunstig* uit over de voorliggende rode lijst, in afwachting van een noodzakelijke en dringende evaluatie van zowel de rode lijst als de bijlage 1 van het Soortenbesluit.

De Minaraad vraagt dan ook om de voorliggende rode lijst binnen de zes maanden te actualiseren. Gezien de reeds beschikbare gegevens, zou dit haalbaar moeten zijn. Conform aan de bepalingen van het Soortenbesluit, moet het INBO deze actualisatie doorvoeren of minstens coördineren.

Meer algemeen moeten alle mogelijke inspanningen gedaan worden om binnen een redelijke termijn goed onderbouwde en actuele rode lijsten op te stellen, teneinde voor een aantal kritische soorten snel een soortenbeschermingsprogramma op te kunnen maken.

De Minaraad stelt vast dat men voor een aantal (bedreigde) soorten (bv. habitatrictlijnsoorten in havengebieden) zo snel mogelijk een soortenbeschermingsprogramma wil (laten) opmaken, teneinde zowel de soort in een duurzame staat van instandhouding te brengen, als rechtszekerheid (en een zekere mate van flexibiliteit) te bieden voor de economische activiteiten. Dit is ook de expliciete bedoeling geweest van de wetgever, zoals blijkt uit de toelichting bij art. 25 van het Soortenbesluit waarin bv. de situatie van de rugstreeppad in de Antwerpse haven uitdrukkelijk wordt vermeld. Daartoe moet de soort, op grond van het Soortenbesluit, echter opgenomen zijn in bijlage 1 van het Soortenbesluit én als "kritisch" bestempeld zijn in een vastgestelde rode lijst.

Dit veroorzaakt twee types problemen:

- Enerzijds blokkeert deze "en"-voorwaarde de mogelijkheid tot het opstellen van soortenbeschermingsprogramma's zolang de rode lijsten niet afgewerkt zijn. Zoals de nu voorliggende rode lijst aantoont, kan een té haastige goedkeuring van een rode lijst ten koste gaan van de kwaliteit, wat leidt tot suboptimale lijsten.
- Anderzijds betekent deze voorwaarde dat de mogelijkheid om binnen een soortenbeschermingsprogramma te zoeken naar flexibele oplossingen voor Europees strikt beschermde soorten, beperkt is tot de soorten die op een rode lijst aangestipt staan als zijnde in een "kritische" toestand. De Raad doet opmerken dat deze beperking voor concrete problemen zorgt (bv. in de Antwerpse Haven) en dat dit niet de bedoeling lijkt te zijn geweest van de regelgever, zoals blijkt uit de toelichting bij het soortenbesluit⁵⁵.

De hier geschetste problematiek maakt duidelijk dat er snel werk moet gemaakt worden van een evaluatie, en eventuele bijsturing, van het Soortenbesluit in overleg met alle *stakeholders* – ook met het oog op de soorten die op grond van de Habitatrictlijn of de Vogelrichtlijn een specifieke bescherming behoeven.

Tot slot wenst de Minaraad op te merken dat hij verwonderd is over het feit dat het INBO een dergelijke lijst afgeleverd heeft. Het Soortenbesluit bepaalt dat het opstellen van rode lijsten of de coördinatie ervan tot de (wettelijke) taakstelling van het INBO behoort. Rekening houdend met de beschikbare wetenschappelijke expertise en het toenemende belang van het soortenbeleid in Vlaanderen, kan men verwachten dat deze

⁵⁵ Zie Belgisch Staatsblad, 13.08.2009, p. 53120.

instelling tijdig goed onderbouwde, actuele en kwalitatieve lijsten aflevert, gebaseerd op recente gegevens.

Het advies werd unaniem goedgekeurd.

Met de meeste hoogachting,

Marc Van den Bosch
Voorzitter Minaraad